

11. Bölüm

Özel Durumu Olan Çocuklarda Büyüme ve Gelişme

Doç. Dr. Gamze YILMAZ¹

GİRİŞ

Özel durumu olan çocukların gelişimi normal gelişim gösteren akranlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıklar fiziksel, bilişsel, psiko-sosyal ve dil gelişiminde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle engeli olan çocukların gelişimsel özelliklerinin bilinmesi gereklidir. özel durumu olan çocukların gelişimi zihinsel, duyuşsal ve motor alanlarda ayrı ayrı ele alınarak incelenmeli, bu alanların birbiriyle etkileşim içinde olduğu ve gelişimin bir bütün olduğu unutulmadan değerlendirilme yapılmalıdır. özel durumu olan çocuğun gelişimini ele alırken; gelişimin hızı, evreleri, bir gelişim alanının diğeri alanla ilişkisi, engelli çocuk ile anne-babası arasındaki ilişki, anne-babanın engelli çocuğunun gelişimindeki rolü ve desteğı düşünölmelidir. Bu çocukların erken tanınalıp ve erken eğitim programlarına alınmaları gelişimlerini daha iyi sürdürmelerine yardımcı olur. Gelişimlerini tamamlamak için uygun destek eğitimi aldıklarında sağlıklı akranlarını yalnızca birkaç yıl geriden takip ederler. Önemli olan çocuğı iyi tanıyıp, çocuğun optimal potansiyeline ulaşması-na yardımcı olabilecek profesyonel kişilere yönlendirmek ve yerinde ebeveyn müdahaleleri uygulamaktır.

Tanımlar

Büyüme, Olgunlaşma ve Gelişme

Çocukları erişkinlerden ayıran en önemli özellik, çocukların sürekli “büyüme ve gelişme” içinde olmalarıdır. Dokuların oluşumunu, gövdenin büyüme-

¹ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik AD, gamzeyilmaz@live.com

nuşma gelişimini etkiler. Bazı çocuklar damak, dudak, dil gibi konuşma organlarını kontrol etmede güçlük yaşarlar [61]. Konuşma ve dil kazanımı serebral palsili çocuklarda oldukça zordur. Bu çocukların kas gücü ve koordinasyonları zayıf olduğu için zihinsel olarak normal gelişim gösterebilirler bile kaslarını yeterince kullanamadıklarından dolayı sesleri çıkarmada güçlük yaşarlar. Ayrıca beyindeki zedelenme düzeyi ve konuşma organlarının etkilenme durumuna bağlı olarak farklı derecelerde konuşma problemi ortaya çıkabilir [62].

Gecikmiş konuşma, özel durumları içerisinde sıkça görülen bir durumdur. Konuşmanın akıcılığında, içeriğinde, anlamında ve kelime dağarcığında değişik şekilde ve derecelerde yetersizlik vardır. Çocuklar hiç konuşmadığı gibi zor anlaşılan birkaç kelime söyleyebilir. Cümle kurmada güçlük yaşarlar. 3 yaş civarında bile zamirleri (ben, benim vb.) kullanmayı tam olarak öğrenemezler. İsteklerini ifade edemezler. Daha çok jest, mimik ve diğer işaretli hareketleri kullanırlar. Başkalarının konuşmalarını dinlemezler ve ilgi göstermezler [61,63]. Durmadan çıkardıkları sesler dinleyen tarafından anlamsız bulunur. Vücudunu duvarlara sürme, bir başkasının elini tutma ve sıkma gibi hareketler gösterirler [62]. Bu hareketlerinden dolayı akranlarıyla geçinemezler ve uyum problemleri yaşarlar. Bu çocukların bazıları toplumdan uzak durma eğilimi gösterirler. Kendi kendine oyun oynar ya da bir şeylerle meşgul olur [61].

Konuşma engelli çocukların izole edilme (gizlenme), reddedilme, alay edilme ve acımayla karşılaşması duygusal problemler yaşamasına neden olur. Sağlıklı gelişim gösteren akranlarıyla karşılaştırıldığında bu çocuklarda bağırma, ağlama, oyuncakları dağıtma, kırma ve hırçınlık gibi hareketler daha çabuk görülebilir [61].

KAYNAKLAR

1. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). Sağlık Hizmetleri Büyüme ve Gelişme Ankara, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/B%C3%BCy%C3%BCme%20ve%20Geli%C5%9Fme.pdf
2. Rydz, D., Shevell, M.I., Majnemer, A., & Oskoui, M. (2005). Developmental screening. *J Child Neurol*, 2,4-21. DOI: 10.1177/08830738050200010201
3. Özer, K., & Özer, D. S. (2005). *Çocuklarda Psikomotor Gelişim*. Ankara: Nobel Yay.
4. Kerkez, İ. F. (2013). Türkiye'de Çocuklarda Motor Gelişimin Değerlendirilmesinde TGMD-2 Uygulamalarına Bir Bakış. *Spor Bilimleri Dergisi*, 24, 245-256.
5. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Psikomotor Gelişim, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Ankara. http://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2014_hbo_program_modulleri/Psiko_MotorGelisim.pdf
6. Kurul, S.H. (2007). Nörolojik gelişme geriliği riski olan süt çocuklarının erken belirlenmesinin önemi ve klinisyenin rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*; 21,195-205.

7. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). Zihinsel engelliler. Çocuk Gelişimi. Ankara http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Zihinsel%20Engelliler.pdf
8. Yılmaz, G., Sevindi, T., İbiş, S., Yılmaz, B., & Kestek, S. (2006). 10-14 Yaş Grubu Öğretilabilir Zihinsel Engellilerde Makro Dönem Esneklik Antrenman Sonucu Gelişmelerin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 8, 1-4.
9. Hartman, E., Houwen, S., Scherder, E., & Visscher, C. (2010). On The Relationship Between Motor Performance And Executive Functioning in Children With Intellectual Disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 54, 468-477. doi: 10.1111/j.1365-2788.2010.01284.x.
10. Jankowicz-Szymanska, A., Mikolajczyk, E., & Wojtanowski, W. (2012). The Effect of Physical Training on Static Balance in Young People With Intellectual Disability. *Research in Developmental Disabilities*, 33, 675-681. doi: 10.1016/j.ridd.2011.11.015.
11. Sucuoğlu, B. (2009). Zihin engelli bireylerin özellikleri. Sucuoğlu, B. (Ed.), *Zihin Engelliler ve Eğitimleri* içinde. Ankara: Kök Yayıncılık.
12. Metin, N., & Işıtan, S. (2011). Zihinsel engelli çocuklar ve eğitimleri. N. Baykoç Dönmez. (Ed.) *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim* içinde. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
13. Özbey, Çetin (2006), Çocuk Gelişiminde Yaşanan Sorunlar, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
14. Hinckson, E. A., & Curtis, Amy. (2013). Measuring Physical Activity in Children and Youth Living with Intellectual Disabilities: A Systematic Review. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 72-86. doi: 10.1016/j.ridd.2012.07.022.
15. Özgür, İ. (2015). Engelli Çocuklar ve Eğitimi. *Özel Eğitim*. Adana: Karahan.
16. Duman, N., & Tekinarslan, Ç. İ. (2007). Hikâye haritası yönteminin hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerindeki etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8, 33-55.
17. Weis, R. (2013). *Introduction to abnormal child and adolescent psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
18. Gallahue, D. L., & Ozmun, J. C. (2002). *Understanding motor development: Infants, children, adolescents, adults*. New York: McGraw-Hill Companies, USA.
19. Friend, M. (2006). *Special Education: Contemporary perspectives for school professionals*. IDEA 2004 Update Edition, Pearson Education, Inc Boston.
20. Nowicki, E. A., Brown, J., & Stepien, M. (2014). Children's thoughts on the social exclusion of peers with intellectual or learning disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 58, 346-357. doi: 10.1111/jir.12019.
21. Sucuoğlu, B. & Çifci, İ. (2001). *Yapamıyor mu? Yapmıyor mu? Zihinsel engelli çocuklar için sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
22. Werts, M.G., Culatta, R.A., & Tompkins, J.R. (2007). *Fundamentals of special education: What every teacher needs to know*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson/Merrill Prentice Hall.
23. Schalock, R. L., Borthwick-Duffy, S. A., Bradley, V. J., Buntinx, W. H., Coulter, D. L., Craig, E. M., ... & Yeager, M. H. (2010). *Intellectual disability: Definition, classification, and systems of supports*. Washington DC: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities.
24. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2016). Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalıklar. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Ankara http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Ortopedik%20yetersizlik%20ve%20S%C3%BCre%C4%9Fen%20Hastal%C4%B1klar.pdf
25. Hallahan D.P & Kauffman J.M. (2003). *Exceptional Learners Introduction to Special Education*. Ninth Edition. Boston: Allyn and Bacon
26. Akçamete, G. (2012). Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler (4. Baskı). Akçamete G. (Ed.), *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* içinde Ankara: Kök

27. Brambring, M. (2006). Divergent development of gross motor skills in children who are blind or sighted. *Journal of Visual Impairment&Blindness*,100, 620-634. DOI: 10.1177/0145482X0610001014
28. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). Görme Yetersizliği. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Ankara. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/G%C3%B6rme%20Yetersizli%C4%9Fi.pdf
29. Bishop, V.E. (2000). Early childhood. A.J. Koenig, M.C. Holbrook (Ed.), *Foundations of education*. New York: AFB Press.
30. Strickling, C.A., & Pogrund, R.L. (2002). Motor focus: promoting movement experiences and motor development. (2nd Edition). R.L. Pogrund & D.L. Fazzi (Ed.), *Early focus: Working with young children who are blind or visually impaired and their families*. New York: AFB Press.
31. Silberman, R. K. (2006). Children with visual impairment. (4nd Edition). E. L. Meyen, & Y. N. Bui (Ed.), *Exceptional children in today's schools: What teachers need to know* (pp. 121-145). Love Publishing Company
32. Şafak P. (2012). Görme yetersizliği olan çocukların eğitimi. (4. Baskı). Akçamete G. (Ed.), *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim içinde* (s. 397-440). Ankara: Kök.
33. Fazzi, D.L., & Klein, M.D. (2002) Cognitive focus: Developing Cognition, concepts and language. (2nd Edition). R.L. Pogrund & D.L. Fazzi (Ed.), *Early focus: Working with young children who are blind or visually impaired and their families*. New York: AFB Press.
34. Houwen, C., Visscher, C., Lemmink, K.A.P.M., & Hartman, E. (2009). Motor skill performance of children and adolescents with visual impairments: A review. *Exceptional Children*, 75, 464-492. doi.org/10.1177/001440290907500405
35. Tuncer T. (2014). Görme yetersizliği olan çocuklar. (3. Baskı). Vuran S. (Ed.), *Özel Eğitim içinde*. (s. 297-329). Ankara: Maya Akademi.
36. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2016). İşitme Yetersizliği. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Ankara http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/%C4%B0%C5%9Fitme%20Yetersizli%C4%9Fi.pdf
37. Belgin, E., & Çağlar A. (1995). İşitme Engelli Çocuklara Okul Öncesi Eğitimde Yaklaşım Prensipleri. Ankara: M.E.B. Özel Eğitim rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
38. İşitme engelli çocukların gelişim özellikleri. <https://engelliler.gen.tr/f78/isitme-engelli-cocuklarin-gelisim-ozellikleri-3449/>
39. Turnbull, A.P., Turnbull, H.R., & Wehmeyer, M.L. (2007). *Exceptional lives: Special education in today's schools* (5nd Edition Baskı). Upper Saddle River, NJ: Merril/Prentice Hall.
40. Kirk, S.A., Gallagher, J.J., & Anastasiow, N.J. (2000). *Education exceptional children*. (Ninth Edition). New York: Houghton Mifflin Company.
41. Salend, S.J. (2001). *Creating inclusive classrooms* (Fourth Edition). New Jersey: Merrill Prentice Hall
42. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2014). Aile Eğitim Rehberi. İşitme Engelli Çocuklar. <https://ailevecalisma.gov.tr/media/5633/isitme-engelli-cocuklar-aile-egitim-rehberi.pdf>
43. Sarol, H. (2013). *Uyarlanmış Rekreatyone Fiziksel Aktivitenin Otizmlı Bireylerin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
44. Fazlıoğlu, Ö.Y. (2004). *Duyusal Entegrasyon Programının Otizmlı Çocukların Duyusal ve Davranış Problemleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
45. Darıca, N, Abioğlu, Ü. Gümüşcü, Ş. (2011). Otizm ve Otistik Çocuklar. (Beşinci Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.

46. Korkmaz, B. (2005). Yağmur Çocuklar Otizm Nedir? 8.Gün Özel Eğitim Rehabilitasyon ve Psikolojik Danışma Merkezi, İstanbul,
47. Sencar, B. (2007). *Otistik çocuğa sahip ailelerin algıladıkları sosyal destek ve stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
48. Otizm Spektrum Bozukluğu Gösteren Bireylerle Etkileşen Bakım Personeli, Eğitici ve Ailelerin Eğitimi Programı, 2016 <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/eyhgm/uploads/pages/otizm-spektrum-bozuklugu/otizm-spektrum-bozuklugu-egitim-kitabi.pdf>
49. Sucuoğlu, B. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Yayıncılık.
50. Quill, K.A. (2000). *Do-Watch-Listen-Say: Social and communication intervention for children with autism*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
51. Avcıoğlu, H. (2005). *Etkinliklerle sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
52. Papatğa, E. (2012). Otizmli çocukların oyun becerileri ile davranış ve sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
53. Wing, L. (2012). *Otizm El Rehberi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
54. Harris, S.L. (2000). *Advanced child psychology*, ed: Michel Hersen, Robert T. Ammermen, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
55. Sicile-Kira, C. (2004). *Autism spectrum disorders*. New York: The Berkeley Publishing Group.
56. Vanlı, L. (2003). Otizm nedir? Tanı ölçütleri, ayırıcı tanı ve tedavi Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
57. Mesibov, G., Shea, V., Adams, L.W. (2001) Understanding asperger syndrome and high functioning autism, New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers.
58. Aydın, A. (2013). "Otistik Çocukla iletişim", Farklı Gelişen Çocuklar, Ed. Kulaksızoğlu A, İstanbul: Epsilon Yayınevi.
59. Erol Z. (2014). *Otizimde tenis Uygulamalarının Sosyal yeterlik Üzerindeki Etkisi*. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
60. Sucuoğlu, B., Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları*. Ankara: Morpa Yayınları.
61. Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Bireyler http://sinopaihl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/57/01/197726/dosyalar/2017_05/19172842_11020600_dil_ve_konusma_yetersizligi_olan_bireyler.pdf
62. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2009). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dil ve Konuşma Güçlüğü Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Ankara. https://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2016_hbo_program_modulleri/Dilkonusmaguclugu.pdf
63. Konuşma Engelliler <https://www.zicev.org.tr/ozel-egitime-giris-konusma-engellilermakale>